

головної референтної групи – батьків. Варто зазначити, що просування товарів для дітей, їх позиціонування повинно бути спрямовано в основному на батьків, оскільки батьки можуть адекватно оцінити необхідність та користь від використання даних товарів.

В дослідженні також було проведено позиціонування підприємства та його конкурентів на основі таких чинників успіху, як рівень цін, якість, різноманітність асортименту, безпека товарів та кількість магазинів, за допомогою трьох позиційних карт. На основі даних карт позиціонування можна зробити висновок, що магазин «Антошка» виокремлюється серед конкурентів та займає лідируючу позицію серед своїх конкурентів. Підприємству слід зберегти існуючу позицію, оскільки продукція володіє високою якістю, має доступну ціну, продається в широкому асортименті. Розроблені пропозиції щодо оптимізації стратегії позиціонування досліджуваного підприємства реалізація яких дозволить найбільш ефективно позиціонувати себе та свої товари на ринку.

1. Гуржій Н. М. Управління стратегічним маркетингом: парадигма, інструментарій, результативність [Текст]: монографія / Н. М. Гуржій; Донец. нац. ун-т еко-

номіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – 559 с.

2. Длігач А. О. Стратегічне маркетингове управління [Текст]: монографія / А. О. Длігач. – К.: Алерта, 2012. – 270 с.

3. Каков рост на рынке детских товаров и игр?: [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://world-economic.com/ru/articles_wej-110.html

4. Коцарь А. Н. Детский маркетинг: что такое хорошо и что такое плохо / Коцарь А.Н. // Новый маркетинг. – № 9. – 2011 – с. 34.

5. Кузьмина Е. Е. Теория и практика маркетинга [Текст]: Учебник / Кузьмина Е. Е., Н. М. Шаляпина. – М.: КноРус, 2005. – 224 с.

6. Огляд ринку дитячих товарів та послуг: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://franchising.ua/statya/1358/oglyad-rinku-dityachih-tovariv-poslug/>

7. Офіційний сайт супермаркету дитячих товарів «Антошка»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.antoshka.com.ua/>

The article offers the algorithm of juvenile products positioning and defines the existing options for their market positioning depending on the selected age specific segment. It determines the directions and principle characteristics of juvenile products market segmentation. The research offers the findings of enterprise market positioning and market positioning of its competitors conducted on the basis of success factors by means of market positioning charts.

УДК 658:005:005.74:005.57

Устенко А. О.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У даній публікації розкрито сутність та описано компоненти системи управління підприємством – комплексу, що включає цільову, забезпечувальну, функціональну, керуючу, керовану, науково-методичну та зовнішню підсистеми, які сприяють ухваленню та реалізації конкурентоспроможних управлінських рішень, спрямованих на задоволення заданої ринкової потреби; комплексної системи забезпечення конкурентоспроможності підприємства в конкурентному середовищі.

Ключові слова: система, управління, система управління підприємством, компоненти системи управління.

Постановка проблеми. Функціонування сучасних підприємств стикається з безліччю проблем, частина з яких є типовими і мо-

жуть бути вирішені фахівцями за допомогою звичайних технологій розробки та реалізації рішень. Для вирішення нетипових проблем потрібні спеціальні технології для розробки рішень. Іноді рішення частини проблем може бути не під силу як керівникам, так і фахівцям. Набір таких проблем характеризує підприємство як один із найскладніших об'єктів для дослідження. Особливий інтерес представляє система управління промисловим підприємством, постійне вдосконалення якої є головним завданням керівника.

Проблемами системного управління підприємством цікавилися такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як О. Авер'янов, К. Адамс, М. Альберт, В. Афанасьєв, Л. Берталанфі, А. Богданов, О. Віханський, В. Герасимчук, Л. Довгань, П. Друкер, Г. Каплан, М. Кеннерлі, В. Кінг, Д. Клїланд, К. Крос, Г. Лінч, К. Мак-

Найр, Л. Мейсель, М. Мескон, А. Наумов, В. Немцов, Е. Нілі, Д. Нортон, Н.-Г. Ольвія, П. Робертс, Ж. Рой, Ю. Сурмін, Р. Фатхутдінов, Ф. Хедоурі, Ю. Черняк та ін. Ефективне системне управління залишається актуальною проблемою для будь-якої організації.

Мета даної публікації – розкрити сутність та описати компоненти системи управління підприємством.

Результати. Система управління представляє концепцію взаємопов'язаних і взаємозалежних частин – компонентів: наукових знань і практичних навичок щодо керування різними об'єктами (людиною, процесом, організацією) для забезпечення їх конкурентоспроможності в ринкових умовах і всебічного задоволення потреб при оптимальному використанні ресурсів.

Побудова ефективної системи управління включає наступні її основні підсистеми: 1) цільова; 2) забезпечувальна; 3) функціональна; 4) керуюча; 5) керована; 6) науково-методична; 7) зовнішня (рис. 1.1). Розглянемо виділені підсистеми детальніше.

1) Цільова підсистема системи управління

Цілевизначення – це процес створення і формулювання мети (цілей), один із важливих елементів процесу управління, що визначає вид цільової функції. Мета – плановий

результат, що виступає як єдність бажаного і можливого. Наявність мети – ознака, яка виключно стосується людської діяльності. Мета є генеральним імперативом дій, що описує майбутній стан або процес як об'єкти, бажані для досягнення.

Кожна мета має обмеження щодо її реалізації. Цілі та обмеження виконують 5 завдань: ініціатива (ознайомлення з проблемою шляхом співставлення існуючого стану з бажаним); інструмент управління (мета слугує управлінню в якості керованих вимог до дій); критерій прийняття рішень (критерій оцінки інформації та вибору альтернатив); інструмент координації (добре сформульована цільова система дозволяє здійснити безконфліктне існування осіб, що приймають рішення); інструмент контролю (дані, що задані цілями та обмеженнями, є передумовами для наступного контролю).

Види цілей представлені за різними критеріями: за сферою охоплення: загальні, часткові; за значенням: головні, другорядні; за грошовим виразом: комерційні, некомерційні; за кількістю змінних: моно- і багатозмінні (система); за предметом: орієнтовані на загальний результат, на виробничий результат; за місцем в ієрархії: вищі, проміжні, нижні; за взаємним співвідношенням: комплементарні, індиферентні, конкуруючі тощо.

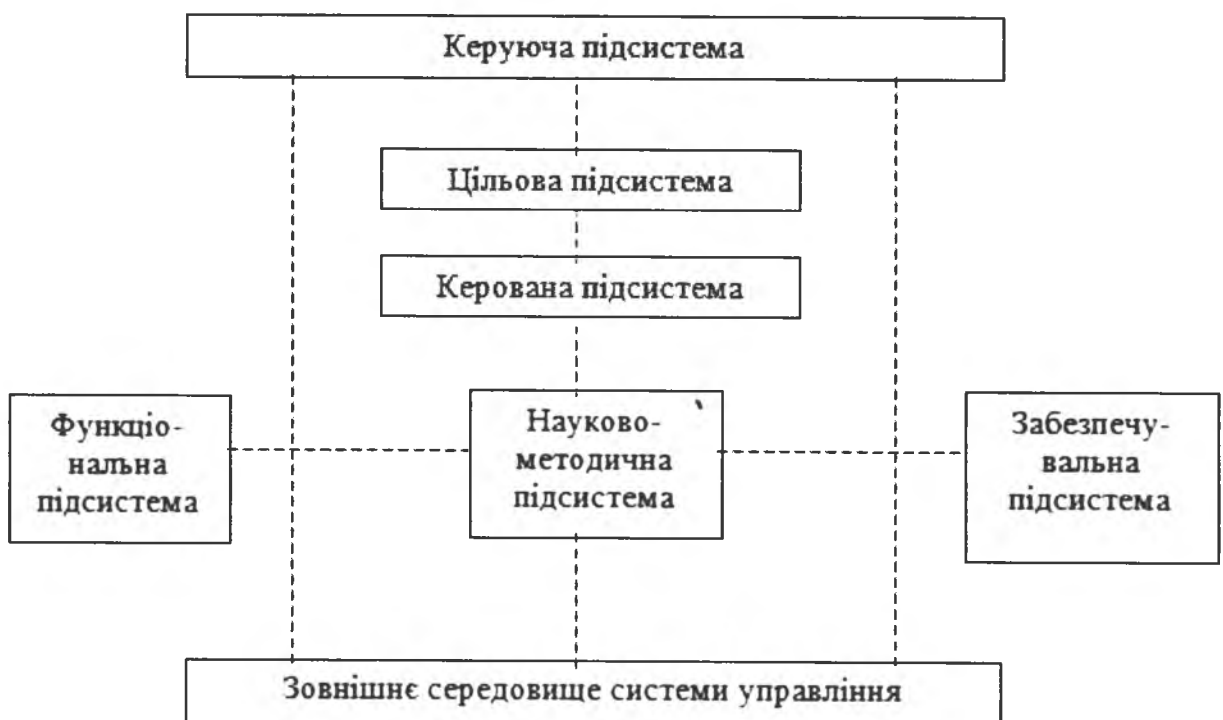

Рис. 1.1. Структура системи управління підприємством

В ринковій системі глобальною господарською метою (місією) є рівень задоволення ринкових потреб, що характеризується рівнем доходів, майновим станом, добробутом, рентабельністю, ліквідністю тощо. Серед негосподарських цілей розрізняють групові і суспільні цілі.

Формулювання цілей та обмежень є важливим завданням менеджменту і характеристикою компетентності керівників. При цьому звертають на себе увагу загальні вимоги до цілей і вимоги щодо їх деталізації. До загальних вимог слід віднести: кількісний вимір; реальність; сумісність; ієрархічність; гнучкість.

Коли встановлюється не одна (моноціль), а група (система) цілей, виникає проблема їх взаємодії, і формуються взаємозалежні відносини (горизонтальні зв'язки) та інструментальні відносини (вертикальні зв'язки).

Горизонтальні зв'язки характеризуються наступним чином: ідентичність (рівність) – реалізація однієї мети у таких же розмірах приводить до реалізації іншої мети; комплементарність (гармонія) – виконання однієї мети сприяє здійсненню іншої мети; індиферентність (нейтралітет) – виконання однієї мети не впливає на виконання іншої мети, оскільки зв'язків немає; конкуренція (конфлікт) – виконання однієї мети пропорційно ускладнює виконання іншої мети; антагонізм (протистояння) – виконання однієї мети робить абсолютно неможливим виконання іншої.

У двох останніх випадках конфлікти між цілями вирішуються через: домінування цілей, оцінку цілей за значимістю, злиття цілей, змішування критеріїв (діалог) тощо.

Вертикальні зв'язки (субоптимальність, ієрархія цілей) вибудовується так, щоб цілі нижніх рівнів сприяли здійсненню цілей вищих рівнів.

Основні нормативно-методичні документи для цільової підсистеми [1,3,7]: методичне забезпечення конкурентоспроможності товарів (послуг); маркетинг у формуванні ринкової стратегії; цінова політика; управління якістю товару; політика ресурсозбереження; методи нормування ресурсів; методика прогнозування організаційно-технічного розвитку виробництва; методика планування соціального розвитку колективу; охорона оточуючого середовища.

2) *Забезпечувальна підсистема системи управління*

Для отримання запланованих результатів цільової підсистеми слід визначити склад ком-

понентів щодо її здійснення. Забезпечувальна підсистема загалом включає такі види забезпечення: методичне; ресурсне; інформаційне; юридично-правове; техніко-технологічне. Розглянемо їх детальніше.

Методичне забезпечення. Свідома діяльність людини характеризується взаємопов'язаними параметрами: методологією та організацією. Методологія – це логічна схема дій, побудована на інтуїції і здоровому глузді щодо визначення і розуміння шляхів, засобів і можливостей досягнення свідомо визначених цілей. Організація – це впорядкування дій у відповідності з їх особливостями, складом і структурою. Обидва параметри тісно пов'язані, оскільки методологія – це ідеологія діяльності, а організація – спосіб її впорядкування.

Методологія реалізується через концепцію управління і характеризується наступними ознаками: наукові підходи, орієнтири, пріоритети, критерії, альтернативи, електив (вибір), засоби, методи, обмеження. Методологія управління – це вміння бачити, розшукувати, розуміти, оцінювати і враховувати залежності, які розкривають зміст проблем і підказують шляхи їх вирішення. Методика – це сукупність методів, пов'язаних із задачею (групою задач), які вирішуються.

Ефективна методологія визначається рівнем підготовки (освіта) і ґрунтовними спеціальними знаннями (канони). Вона реалізується в тенденціях, темпах і складностях розвитку сучасного життя. Тільки безперервне системне навчання допомагає підтримувати адекватну методологічну культуру управління.

Ієрархічна логіка формування методичного забезпечення системи управління щодо проблематики і "вузьких місць" виглядає наступним чином: "людина – група людей (частина організації – підсистема) – організація як система (фірма, підприємство) – галузь – територія (місто, область) – країна – світ".

Приблизний перелік нормативно-методичних документів може включати: система управління (основні положення): глосарій; структура по підсистемам: цільова, забезпечувальна, функціональна, керуюча, керована, наукова, зовнішня; методика прогнозування циклів розвитку системи (продукти праці); економічне обґрунтування заходів з підвищення ефективності нової техніки, технології, нових продуктів праці, системи управління тощо.

Ресурсне забезпечення. До переліку основних ресурсів і похідних від них функцій належать: люди – мотивування, організація; ідеї – інновації, нововведення; споживач – маркетинг; культура – соціальний розвиток, стиль; зміни – регулювання, вдосконалення; дані – інформування; гроші – фінансування; технологія – виробництво; бізнес – підприємництво; час – планування; простір – регіональний ринок.

Інформаційне забезпечення. Сучасне інформаційне забезпечення – це динамічна система релевантної інформації і знань про природу об'єктів управління; їх минуле, сучасне і майбутнє, що може описуватися адекватною мовою, як засіб зв'язків і комунікацій між людьми, людиною і машиною, в процесі машинної обробки даних для цілеспрямованої реалізації відносин управління із використанням високорозвинутої комп'ютерної пам'яті та оптимальних систем циркуляції потоків інформації за користувачами.

Інформаційна система відображає аспекти: людські відносини; техніко-технологічний (процеси, фактори, режими); виробничий (процес праці і створення вартості; кругообіг фондів і його економіка); функціональний (процес управління, функції і задачі управління, структура управління); запаси (економіка запасів); техніко-економічні показники, параметри і критерії оптимального управління; інформаційні процеси управління (управління як інформаційний процес).

Юридично-правове забезпечення системи управління засноване на законодавчих і нормативних актів з проблем її вдосконалення та розвитку. Основні напрямки: правові закони функціонування економіки країни; закони і нормативні акти (підприємство, стандартизація, сертифікація).

Техніко-технологічне забезпечення представляє комплекс робіт щодо: діагностики ринкової стратегії, господарської діяльності і фінансової стійкості; формування структури системи менеджменту у відповідності з новими вимогами ринку; розробки програми пореалізації системи управління; планування і організації технічного обслуговування виробничих процесів.

3) *Функціональна підсистема системи управління*

Процес управління складається з основних і специфічних функцій і задач.

До основних функцій належать: аналіз-орієнтація; планування (стратегічне планування, прогнозування), в т.ч. прийняття рішень; організування; облік; контроль; регулювання. До спеціальних функцій – оперативне планування, організація процесів, реалізація продукції тощо. Кожна функція може бути описана як певна сукупність управлінських завдань.

4) *Керуюча підсистема системи управління*

Суб'єкт управління (СУ) – це керуюча ланка, елемент чи сукупність елементів системи управління, що впливає на керовану підсистему або її елементи в контексті свідомо вибраної мети.

Якщо управління – вплив то існує: форма впливу процеси (функції), методи (системи) і середовище (умови) [2,3,4].

До основних елементів СУ належать: менеджери: засоби управлінської праці (техніка управління); технологія управління; предмети управління (інформація, інформаційні вироби, інформаційні ресурси, інформаційні системи); організаційні структури; канони (релевантні знання і вміння для вирішення управлінських задач); рішення, впливи (інформаційні продукти управлінської праці).

Визначення структури та меж керуючої підсистеми залежить від елементного та функціонального поділу власне процесу управління. Елементом цієї підсистеми можуть бути вся установа цілком, певний відділ, сектор, окремий працівник. Головним чинником, що визначає цілісність елементів, є повнота та достатність виконання певної частини управлінського процесу.

Зв'язки між елементами в керуючій підсистемі зумовлені відповідними зв'язками між окремими функціями управління, між окремими складовими частинами загального процесу управління. Наявність в керуючій підсистемі великої кількості елементів зумовлює необхідність "керувати управлінською працею" з метою забезпечення єдності відносно самостійних видів управлінської діяльності в складі керуючої підсистеми. При цьому, як правило, одна ланка не в змозі здійснювати керівництво всіма іншими ланками управління. Тому відбувається поділ сукупності елементів на групи, на чолі кожної з яких буде своя ланка управління. В цьому полягає основа ієрархічної структури керуючих підсистем.

Таким чином, структуру системи управління можна визначити як форму поділу елемен-

тів (органів, ланок, рівнів) та їх взаємозв'язків, що певним чином ієрархічно організовані та пов'язані спільною управлінською діяльністю, спрямованою на підвищення ефективності функціонування (оптимізацію) керованої підсистеми. Кожний елемент керуючої підсистеми повинен забезпечити реалізацію певної частини сукупної управлінської діяльності і для цього набуває (уповноважується) відповідних функцій, прав, обов'язків.

До головних функцій керуючої підсистеми доцільно віднести: прогнозування, планування, впорядкування (організація), облік, контроль. По суті функції управляючої підсистеми і є відображенням її діяльності, яка являє собою здійснення власне процесу управління (циклу управління). А останній якраз і складається з таких частин (операцій, стадій), як аналіз, прогнозування, прийняття рішень та засобів їх втілення, контроль і регулювання. Тому зміст основних функцій керуючої підсистеми і полягає в здійсненні відповідних стадій управлінського циклу (процесу).

Особлива роль у функціонуванні керуючої підсистеми належить зв'язкам (відношенням) субординації та координації.

Велике значення має оцінка ефективності керуючої підсистеми, від якої залежить розвиток суб'єкта управління та досягнення його кінцевої мети. В цьому випадку ефективність оцінюється в двох аспектах: по-перше, наскільки обґрунтовано визначені цілі і завдання розвитку керованої підсистеми та критерії їх досягнення; по-друге, наскільки адекватно і достовірно керуюча підсистема оцінює розвиток об'єкта у відповідності з цими критеріями. При цьому керуюча підсистема суттєво впливає на такі характеристики, як кінцевий результат діяльності об'єкта та величину затрат на досягнення цього результату.

Виходячи з цього, основними критеріями оцінки ефективності суб'єкта управління є: ступінь впливу керуючої підсистеми на об'єкт, на досягнення мети його розвитку; ефективність функціонування власне об'єкта управління; передумови для успішного розвитку об'єкта в майбутньому, що створюються суб'єктом управління.

Загалом можна стверджувати, що ефективність керуючої підсистеми залежить від таких умов і факторів: а) ступінь дієвості комплексного впливу на об'єкт для оптимізації його багатоманітних внутрішніх зв'язків та відно-

шень; б) структурна та функціональна впорядкованість власне керуючої підсистеми, продуктивність і ефективність її діяльності; в) мінливість зовнішнього середовища об'єкта та ієрархічна підпорядкованість суб'єкта в системі управління вищого рангу.

Важливе значення має кількісна оцінка якості управління (або самокерованої системи). Вибір кількісного показника якості системи управління зумовлюється, наприклад, метою управління та змістом і особливостями функціонування самокерованої системи. Для жорстких технічних систем є можливість застосувати однозначні формальні показники (нормативи), для складних систем такі показники неможливо визначити з огляду на їх певну ентропійність та стохастичність. В останньому випадку застосовують функціональні залежності (формули) або кореляційні залежності. Управління кожною конкретною системою потребує специфічних показників якості, які б найповніше відображали як мету управління, так і властиві системи.

Ефективність управління великою мірою залежить від надійності керуючої підсистеми, що полягає в її здатності зберігати суттєві властивості і функції на заданому рівні впродовж певного часу незалежно від змін середовища та самого об'єкта управління. Надійність системи виявляється в явищах відмови, тобто коли система "відмовляється" від виконання функцій через неможливість їх здійснення або в результаті непереборності зовнішніх чинників, або в результаті вичерпання свого внутрішнього потенціалу функцій. Відмова може бути поступовою або раптовою. Поступова відмова – поступові зміни параметрів системи, що знижують її працездатність (ефективність), раптова відмова – різка зміна (одномоментна) параметрів та припинення виконання звичних функцій. Показниками надійності можуть бути: тривалість безвідмовної роботи, частота відмовлень (порушень, збоїв), ймовірність відмовлень.

Отже, можна зробити висновок про те, що суб'єкт управління є підсистемою самокерованої системи; він володіє усіма необхідними і достатніми системними ознаками (структура, функції, ієрархічність, автономність і т. ін.); його діяльність цілком підпорядковується системним принципам; його вдосконалення здійснюється (має бути) на основі системних критеріїв оптимізації.

5) Керована підсистема системи управління

Об'єкт управління (ОУ) – це ланка, елемент, сукупність елементів, що керуються системою управління (СУ); усе те, що сприймає керуючі впливи і певним чином на них реагує (у виробничих системах – це відокремлені ланки: цехи, дільниця, свердловина тощо).

Усе, на що спрямована діяльність керуючої підсистеми (СУ), представлено в ОУ. Серед основних аспектів слід визначити: засоби (процеси) досягнення цілей; фактори (нормативно-технологічні), що забезпечують раціональне досягнення свідомо поставлених цілей; умови (нормативно-правові чинники).

Оскільки процес управління розглядається як сукупність взаємопов'язаних операцій (аналіз – прогноз – план – рішення), то стадія аналізу об'єкта управління повинна бути у великій мірі зорієнтована на наступні стадії і, насамперед, на стадію прогнозування. Тобто попереднє вивчення (аналіз) об'єкта управління виступає своєрідною передумовою прогнозу його поведінки. Метою аналізу об'єкта управління є виявлення основних параметрів його структури і функцій, а також діагноз, який визначає міру відповідності характеристики об'єкта з метою управлінського впливу та засобам її досягнення.

В процесі аналізу об'єкта управління вирішуються такі завдання: формування початкового опису об'єкта; попереднє визначення завдань, вирішення яких забезпечить досягнення мети управляючого впливу; визначення тенденцій, залежностей в функціонуванні об'єкта, які в подальшому будуть використанні у процесі прогнозування.

Первинний, загальний опис об'єкта управління повинен містити відомості про найбільш загальні його показники (характеристики), про ймовірні лімітуючі умови його розвитку, про ймовірність постановки тих чи інших цілей управління. Важливою складовою опису об'єкта є детальне вивчення його структури (складу і взаємозв'язку елементів та їх параметрів) та зовнішнього середовища (факторів, умов), в якому функціонує об'єкт.

Деталізація структури об'єкта можлива за допомогою двох основних методів: 1) шляхом об'єднання часткових, дрібних характеристик у більш узагальнені (агрегування); 2) послідовним поглибленням деталізації структури шляхом переходу від узагальнених характеристик до все більш детальних (деагрегація).

Поряд з уточненням структури та характеристик об'єкта управління визначаються зовнішні фактори, ступінь їх впливу на досягнення мети розвитку об'єкта.

Діагноз, як завершальний етап аналітичного опису об'єкта, поєднує в собі узагальнення та синтез попереднього його вивчення.

Теоретичною основою аналізу об'єкта управління насамперед виступає теорія систем і системний аналіз. Системний підхід цілком справедливо формулює один з наріжних принципів управління – принцип системності, що зумовлено, перш за все, масштабістю та складністю об'єктів управління в сучасних умовах. Наявність великої кількості взаємопов'язаних характеристик, що описують сучасні об'єкти та процеси їх розвитку в техніці, економіці, соціології та багатьох інших областях, об'єктивно змушує дослідника приводити їх опис (для аналізу, прогнозу, управління) до системного виду.

Системний підхід до вивчення об'єкта управління диктує необхідність класифікації таких об'єктів. Цілком очевидно, що до різних класів, типів, видів об'єктів потрібно застосовувати адекватні методи управління (аналізу, прогнозу тощо).

До основних уніфікованих елементів підприємства (організації) як ОУ і як системи слід віднести: людей (персонал, процес праці); засоби виробництва матеріальних і нематеріальних благ (предмети і засоби праці); технологію (виробничі процеси); фінанси; дані (несистематизована інформація); запаси ресурсів і продуктів праці; продукти праці (вироби, послуги, ідеї, місця, організації).

Цілісність системи ОУ полягає в тому, що: підприємство (організація) є елементом регіональної і галузевої цілісності соціально-економічної інфраструктури; підприємство (організація) виступає компонентом зовнішнього середовища; підприємство (організація) як цілісність, елемент цілісної інфраструктури, є соціально-економічною системою (СЕС), якій властивий певний набір, сукупність уніфікованих компонентів, частин – факторів; підприємство (організація) як ОУ є складною соціально-економічною системою, яка може бути представлена уніфікованими підсистемами; компоненти, фактори даної системи породжують нові інтегративні, системні якості, не властиві їй первинно утворюючим компонентам; при цьому кожний фактор (компонент), визначається певним набором і складом уніфікованих

параметрів; специфічна форма взаємозв'язку і взаємодії компонентів-факторів, що утворює цілісність, виступає як внутрішня організаційна структура – засіб досягнення поставлених цілей; підприємству (організації) об'єктивно притаманний процес управління, як антипод дезорганізації, що дозволяє збалансовувати і стабілізувати СЕС, зберігати її якісну визначеність, підтримувати динамічну рівновагу в середовищі, забезпечувати її вдосконалення і розвиток для досягнення можливо більшого ефекту при задоволенні суспільних потреб.

Кожне підприємство (організація) як СЕС представляє сукупність процесів (основних і допоміжних); кругообіг фондів (основних і оборотних); ресурсів і запасів, а також набором факторів, які можуть бути описані показниками і параметрами, в певному нормативно-правовому полі задля реалізації суспільно цінної місії. Під фактором ми розуміємо явище процесу суспільного виробництва, компонент виробничого процесу, якому властиві певна сукупність, склад загальних, основних властивостей і рис, достатніх для віднесення даних компонентів до визначеного класу цілісних явищ, речей. Крім того, фактор – це причина того чи іншого показника, що вимірюється як змінна величина, і яка приймає певне значення в певний момент часу.

Технологія представляє сукупність і засоби поєднання в просторі і часі процесів праці, засобів і предметів праці для створення продуктів праці.

Технологічний процес – закон, що встановлює послідовність дій по зміні предмета праці у виробничому процесі як сукупність усіх дій людей і знарядь виробництва, обумовлений свідомою метою процесу праці, що визначається способом і характером дій працівників (персоналу), якому він повинен підпорядкувати власну волю.

Під виробничим процесом ми розуміємо єдність процесу праці і процесу утворення вартості, тобто корисна праця для задоволення суспільних потреб конкурентоспроможними товарами і послугами, при оптимальному використанні факторів-компонентів, як умова його здійснення з однієї сторони, і процес праці, що розглядається виключно з кількісного аспекту суспільно-необхідних витрат уречевленої і живої праці і тривалості періоду, на протязі якого продуктивно використовується робоча сила.

Ф. Котлер зауважує: "Кожна нова технологія – це сила для "творчого руйнування". Вашу

компанію "поховає" скоріше нова технологія, а не конкуренти. Вашу карету зупинить не карета з конем, який кращій, а відсутність коня... Нова технологія може змінити соціальні відносини і стиль життя... Будемо сподіватися, що нові технології більшою мірою збільшать продуктивність, а не витрати. У будь-якому випадку відмова від нових технологій робить організацію застарілою. І це буде дорога застаріла організація" [5].

Зауважимо, що сучасними інноваційними технологіями визнані: нано-, біо-, інфо- і когнітивні технології (технології свідомості).

б) Наукова підсистема системи управління

Наука виступає загальним інтелектуальним і духовним продуктом суспільної людської діяльності, втіленим у системі знань про закони і закономірності функціонування та розвитку матеріальної системи.

Наука управління – це впорядкована сукупність знань про об'єкт управління та суб'єкт управління і процеси подальшого їх вдосконалення через науково-дослідницьку діяльність. Розрізняють фундаментальні і прикладні наукові дослідження. Результатом наукових розробок є вдосконалення процесів праці, засобів і предметів праці, технологій і продуктів праці. Ступінь науковості управління визначається мірою використання в практиці сучасних теоретичних досягнень як науки управління, так і суміжних наук.

Наукова підсистема забезпечує реалізацію продуктивних сил суспільства, забезпечує прогрес і здійснення науково-технічних революцій. Саме завдяки науково-дослідним роботам (пошуки, дослідження, експерименти) нагромаджуються нові знання, перевіряються гіпотези, обґрунтовуються закони і закономірності, зростає науковіддача (відношення обсягу реалізованої продукції і витрат на її науково-технічну розробку).

Науковість управління визначається наступними ознаками: використання об'єктивних законів, закономірностей, наукових підходів, залежностей; використання наукових методів, теорій, концепцій; залучення моделювання для вдосконалення системи управління; узгодження адміністративних, економічних, психологічних та інших методів в процесах і процесах управління; багатоваріантні розрахунки при виборі альтернативного рішення; постійне розширення наукових досліджень для вдосконалення і розвитку систем управління; широке залучення в управління обчислювальної тех-

ніки і оргтехніки; автоматизація, механізація і комп'ютеризація процедур, інформатизація управлінських процесів.

Наукова підсистема складається із: теорій, законів, концепцій, гіпотез, закономірностей, методів, методик, методології, процедур, завдань тощо.

7) Зовнішнє середовище системи управління

Середовище – це те, що: складається з елементів; оточує систему і впливає на неї; є життєво важливим для життєдіяльності системи; середовище і система не можуть існувати один без одного; відносини "система – довкілля" відносяться як сфера меншої комплектності до сфери більшої комплектності; кордони системи і середовища динамічні; середовище впливає на систему, а система впливає на середовище.

Середовище – сукупність об'єктів і сил, зміна яких впливає на підприємство як СЕС, а також тих об'єктів, чії властивості змінюються в результаті поведінки системи [7]. Середовище – це система, яка складається з об'єктів, що не належать системі.

Межі системи – сукупність об'єктів, які одночасно належать системі і середовищу.

Розрізняють: мікро, макро, мезо, мега – рівні середовища.

Етапи аналізу зовнішнього середовища наступні: виявлення потенційних релевантних змін; визначення природи, напрямків, розміру та важливості динаміки змін; прогнозування можливого впливу факторів та рейтинг важливості змін; формування адекватних внутрішніх змін.

Зовнішнє середовище може визначатися наступними показниками: стійкість, рівновага, адаптація, організованість, складність, гомеос-

таз, різноманітність, неоднорідність, динамізм тощо.

Висновки. Таким чином, система управління підприємством – це комплекс, що включає цільову, забезпечувальну, функціональну, керуючу, керовану, науково-методичну та зовнішню підсистеми, які сприяють ухваленню та реалізації конкурентоспроможних управлінських рішень, спрямованих на задоволення заданої ринкової потреби; це комплексна система забезпечення конкурентоспроможності підприємства в конкурентному середовищі.

1. Друкер П. Управління у час глибоких змін / П. Друкер // Синергія. – 2001. – № 1 (2). – С. 3–7.

2. Друкер П. Ф. Управление, нацеленное на результаты / П. Ф. Друкер; пер. с англ. – М.: Технологическая школа бизнеса, 1994. – 189 с.

3. Друкер П. Ф. Энциклопедия менеджмента / П. Ф. Друкер; пер. с англ. – М.: Вильямс, 2004. – 432 с.

4. Друкер П. Ф. Эффективное управление / П. Ф. Друкер. – М.: Гранд, 1998. – 288 с.

5. Котлер Ф. Маркетинг 3D: от продуктов к потребителям и далее к человеческой душе / Ф. Котлер, Х. Картаджайя, И. Сетиаван; пер. с англ. А. Заякни. – М.: ЭК СМО, 2011. – 240 с.

6. Питерс Т. В поисках эффективного управления (опыт лучших компаний) / Т. Питерс, Р. Уотермен; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 423 с.

7. Устенко А. О. Управление интегративной социально-экономической системой предприятия (информационно-аналитический аспект): монография / А. О. Устенко, О. Я. Малинка. – Ивано-Франківськ: Фоліант, 2013. – 270 с.

This publication reveals the essence and describes the components of management system of an enterprise which is a complex that includes the target, interim, functional, managing, managed, methodological and external subsystems which facilitate competitive decision making, aimed at meeting wants and needs of a certain market; a complex system of enterprise's competitiveness in a competitive environment.

УДК 338.43

Шеленко Д. І.

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ УКЛАДІВ

У статті висвітлено об'єктивні та суб'єктивні передумови становлення й розвитку укладів. Доведено, що досліджувані передумови є важливим фактором економічного поступу та перспективним методом у системному розвитку укладів.

Ключові слова: сільське господарство, відносини власності, уклад, соціальні аспекти, передумови.

І. Вступ. Важливою особливістю дослідження сучасних проблем сільського господарства й села є поступальне підвищення уваги до формування укладів.

Поєднання різних укладів у систему повинно бути органічним та позитивно впливати на соціоекономічний характер діяльності на селі. Це забезпечуватиме усвідомлення місця та ролі укладів у системі аграрного розвитку. На нашу думку, характерними рисами укладів